

Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України
Національний технічний університет

“Харківський політехнічний інститут”

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА

МІКРОЕКОНОМІКА

(назва дисципліни)

для підготовки бакалавра
(назва освітньо-кваліфікаційного рівня фахівця)

Напрямок підготовки: «Економіка та підприємництво»
(шифр та назва напрямку)

Спеціалізації 8.050107 «Економіка підприємства»
(шифр та назва спеціальності)

РОЗГЛЯНУТО

ЗАТВЕРДЖЕНО

На засіданні кафедри соціально-
економічних наук

Вченою радою факультету міжнародної
освіти

Протокол №7 від “_6_”_06____2012

Протокол №10 від “_14_”_06____2012 р

Завідувач кафедри

Декан факультету

проф. Нагайцева Н.І.

_____

(вчене звання, прізвище, ініціали)

(вчене звання, прізвище, ініціали)

1. Предмет, наукові основи і цілі навчальної дисципліни

1.1. Предмет навчальної дисципліни “Мікроекономіка” – це поведінка і механізм прийняття економічних рішень економічними мікросистемами (фірмою, галуззю, споживачем, власником ресурсів) щодо економічних благ.

Науковою основою дисципліни є дослідження фундаментальної вітчизняної та зарубіжної економічної науки з питань розкриття економічних категорій та закономірностей розвитку мікроекономічних явищ, узагальнення досвіду розвитку людської цивілізації в цій галузі.

Методологічною основою дисципліни є розглядання процесів економічного розвитку суспільства на базі системного підходу, функціонального аналізу, діалектичного методу, економічного моделювання, граничного аналізу, індукції та дедукції, історичного і логічного методів пізнання.

1.2. Вивчення дисципліни **спирається на знання**, отримані у курсі “Політична економія”, і представляє собою базовий курс з мікроекономічної теорії. Навчальний курс займає одне з провідних місць у формуванні економічного мислення майбутнього економіста, надає йому вміння користуватися інструментарієм мікроекономічного аналізу при вирішенні економічних завдань, самостійно і кваліфіковано оцінювати конкретні ситуації, розумітися на змісті і значенні економічної інформації щодо діяльності певних економічних суб’єктів.

1.3. Внаслідок вивчення дисципліни фахівець повинен:

ЗНАТИ:

- механізм взаємодії попиту і пропозиції;
- сталість і порушення ринкової рівноваги;
- основні концепції теорії споживчого вибору;
- базові поняття теорії виробництва;
- теорією витрат виробництва;
- характеристики поведінки фірми за умов різних ринкових структур;
- закономірності формування цін на ресурси та їх використання на окремих факторних ринках.

ВМІТИ:

- зробити комплексний аналіз попиту та пропозиції, знайти коефіцієнти еластичності;
- знаходити оптимальний набір товарів на базі вивчення споживчого попиту;
- розглядати проблеми оптимізації виробничих витрат за допомогою виробничих функцій;
- досліджувати поведінку фірм в умовах різних ринкових структур;
- проводити мікроекономічний аналіз фірм на ринку факторів виробництва.

БУТИ ОЗНАЙОМЛЕНИМ З:

- мікроекономічним підходом до маркетингових досліджень;
- механізмом формування загальної рівноваги як основою переходу до макроринків.

1.4. “Мікроекономіка” як фундаментальна економічна дисципліна **забезпечує вивчення** прикладних економічних курсів, насамперед пов’язаних із діяльністю підприємств. Наприклад, економіки підприємства, маркетингу, усіх менеджерських курсів. Даний курс є логічною основою для вивчення “Макроекономіки”, “Світової економіки” оскільки особливістю економічної сфери є реалізація усіх рівнів інтересів через мікрорівень.

2. Організаційно – методичні вказівки

2.1. Організація, методика і забезпечення занять

Викладання дисципліни передбачає організацію навчальної роботи впродовж другого семестру першого курсу. Передбачається застосування монологічного і діалогового методів викладення теоретичного матеріалу, використання на лекціях елементів економічних ігор (при розкритті понять спадної граничної корисності, спадної граничної віддачі, олігополії). Для проведення семінарських занять використовуватимуться різноманітні засоби та прийоми: розбір проблемних питань, рішення тестів з обговоренням їх, виконання економічних вправ, розрахункова та графічна робота з використанням роздаткового матеріалу (при аналізі поведінки фірми в умовах досконалої конкуренції і монополії), обговорення доповідей; економічні ігри (наприклад, з теорії витрат). В організації занять активно використовуються роздаткові матеріали інформаційного характеру у т.ч. підготовлені самими студентами (наприклад, підприємницькі можливості та ідеї). За допомогою комп’ютера множаться роздаткові матеріали з теорії фірми.

2.2. Система контролю якості навчання. Критерії оцінки знань.

Система контролю знань студентів з мікроекономіки включає “вхідний”, “модульні” та підсумковий контроль.

2.2.1. Вхідний контроль передбачається на початку навчання у формі тестування з метою перевірити рівень знань з “Політичної економії” в частині мікропонять, щоб знати наскільки студенти готові до сприйняття нової навчальної дисципліни.

2.2.2. “Модульний” контроль №1 проводиться по темах 1-8, що входять в перший модуль. Ця контрольна робота складається з завдань, які показують рівень знань та умінь.

2.2.3. “Модульний” контроль №2 проводиться по темах 9-16 наприкінці семестру і складається з завдань, які відображають знання та уміння студентів в цілому.

2.2.4. Підсумковий контроль проводиться у формі семестрового екзамену, де підбивається загальний рівень засвоєння студентами теоретичного та практичного матеріалу з курсу.

Критерії оцінки знань. Переведення розрахункового значення підсумкової оцінки до шкали ECTS та національної шкали оцінювання знань здійснюється за допомогою таблиці, що наведена нижче.

Оцінка за бальною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	Оцінка за національною шкалою	
81 – 100	A	«5»	«Відмінно»
76 – 80	B	«4»	«Добре»
65 – 75	C		
56 – 64	D	«3»	«Задовільно»
50 – 55	E		
20 – 49	FX	«2»	«Незадовільно» з можливістю повторного складання
0 – 19	F		«Незадовільно» з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

2.3. Організація самостійної роботи студентів

Після кожної теми рекомендується завдання на самостійну роботу у різних формах: збір інформації з певної проблеми, створення авторської моделі (приклад розбираємо на семінарі), побудова схеми взаємопов'язаних ринків на основі конкретного інформаційного матеріалу, рішення задач, знаходження відповідей на названі проблемні питання, підготовка доповідей, виконання творчих та логічних завдань.

3. Зміст навчальної дисципліни

Тема 1. Предмет і метод мікроекономіки.

Основні принципи економічного мислення.

Предмет мікроекономіки. Мікроекономічний аналіз та його основні завдання. Суб'єкти і об'єкти мікроекономіки.

Мікроекономіка як складова частина економічної теорії. Мікроекономіка та макроекономіка. Оптимальний вибір на мікрорівні.

Основні методи вивчення мікроекономічних явищ і процесів. Сучасний інструментарій мікроекономічного аналізу.

Тема 2. Теорія граничної корисності поведінки споживача.

Корисність і підходи до її визначення. Кардиналістська теорія поведінки споживача.

Сукупна та гранична корисність блага. Закон спадної граничної корисності блага, його графічне зображення. Правило максимізації корисності.

Переваги споживача. Криві байдужності. Бюджетна лінія. Гранична норма заміщення. Рівновага споживача.

Тема 3. Ординалістська теорія поведінки споживача.

Ординалістська теорія поведінки споживача: аксиоми переваги.

Криві байдужності. Бюджетна лінія. Гранична норма заміщення.

Рівновага споживача в ординалістській теорії споживача.

Тема 4. Моделювання поведінки споживача на ринку товарів

Реакція споживача на зміни доходу. Криві Енгеля. Ефект доходу та ефект заміщення. Реакція споживача на зміни цін. Побудова лінії “ціна – споживання”. Побудова лінії індивідуального попиту споживача.

Основні фактори впливу на вибір споживача. Утворення надлишку споживача.

Тема 5. Мікроекономічна модель підприємства.

Фактори виробництва. Технологія виробництва. Виробнича функція та її властивості.

Виробництво з одним змінним фактором(праця). Закон спадної граничної віддачі.

Виробництво з двома змінними факторами. Ізокванта та її властивості. Гранична норма технічного заміщення. Ізокоста. Її характеристика і графічне зображення. Рівновага виробника. Перспектива розвитку підприємства у довгостроковому періоді.

Тема 6. Витрати і результати виробництва.

Витрати виробництва та їх оцінка: економічний і бухгалтерський підходи.

Витрати виробництва в короткостроковий період часу. Постійні, змінні та сукупні витрати. Граничні витрати.

Визначення функції середніх витрат виробництва у довгостроковому періоді. Мінімізація витрат при різних об'ємах виробництва. Ефект масштабу у різних галузях.

Тема 7. Попит і пропозиція, їх взаємодія.

Модель попиту. Функція попиту та способи її завдання. Графік попиту. Цінові й нецінові детермінанти попиту.

Модель пропонування. Функція пропозиції та способи її завдання. Графік пропозиції. Цінові й нецінові детермінанти пропозиції.

Механізм встановлення ринкової рівноваги: статичний та динамічний підходи. Порухення ринкової рівноваги. Державне регулювання ринку.

Тема 8. Еластичність попиту та пропозиції.

Поняття еластичності, її кількісна оцінка. Два методи підрахування еластичності попиту.

Види еластичності. Еластичність попиту за ціною. Еластичність попиту за доходом. Еластичність пропозиції та фактори впливу на неї.

Використання еластичності в мікроаналізі.

Тема 9. Ринок досконалої конкуренції.

Поняття ринкової структури. Класифікація форм ринку. Основні правила прийняття рішення фірмою, їх універсальність.

Основні ознаки досконалої конкуренції.

Галузевий попит та попит на продукцію фірми за умов досконалої конкуренції. Пропозиція фірми у короткостроковому періоді, її зв'язок з кривими витрат.

Рівновага фірми в короткостроковому періоді: два підходи. Вплив змін попиту та пропозиції на стан рівноваги, рівноважну ціну та рівноважну кількість товару на ринку.

Рівновага фірми та галузі у довгостроковому періоді.

Тема 10. Монопольний ринок.

Умови виникнення і характерні риси чистої монополії.

Крива попиту фірми – монополіста. Вплив на поведінку монополіста цінової еластичності попиту. Пропозиція монополіста і особливості її формування. Визначення монопольної ціни.

Рівновага фірми – монополіста в короткостроковому і довгостроковому періодах.

Цінова дискримінація: поняття, умови і види.

Монопольна влада та її діагностика. Економічні наслідки монополізації галузі. Антимонопольна політика.

Тема 11. Монополістична конкуренція.

Спільні риси та відмінності монополістичної конкуренції порівняно з досконалою конкуренцією та чистою монополією.

Крива попиту фірми. Динаміка прибутковості фірми в короткостроковому та довгостроковому періодах. Визначення оптимального обсягу продажу та цінова політика.

Сутність і передумови розвитку нецінової конкуренції. Поглиблення диференціації продукту: позитивні наслідки та загрози. Реклама товару: позитивні і негативні риси.

Тема 12. Олігополія і стратегічна поведінка.

Основні риси олігополії. Поведінка олігополістів: некооперативна і кооперативна.

Цінові війни через некооперативну поведінку. Модель Курно. Аналіз ломаної лінії попиту.

Кооперативні форми олігополії. Лідерство у цінах. Ціноутворення за однаковим принципом. Картельні угоди.

Олігополія з погляду теорії ігор. "Дилема ув'язнених" як приклад некооперативної гри з ненульовою сумою.

Тема 13. Загальна характеристика факторних ринків.

Значення формування цін на ресурси. Особливості попиту та пропозиції факторів виробництва (виробничих ресурсів).

Аналіз залежності між ринком товарів і ринком ресурсів із обсягу виробництва і цінах. Поняття граничного продукту у грошовому визначенні та граничних витрат на ресурс.

Оптимальне співвідношення ресурсів. Правило мінімізації витрат на одиницю продукції та максималізації прибутку за умови купівлі кількох видів ресурсів.

Тема 14. Ринок праці.

Праця як фактор виробництва. Основні характеристики ринку праці.

Характеристика досконалого конкурентного ринку праці. Попит фірми та галузі на працю. Вибір робітника між працею і відпочинком. Ефект доходу та ефект заміщення при зміні зарплати. Криві пропозиції праці. Рівновага на ринку праці.

Ринок праці за умов недосконалої конкуренції. Монополія. Моделі з профспілками – як варіант монополії з боку пропозиції. Двостороння монополія і визначення реального рівня заробітної плати.

Тема 15. Ринки капіталу та природних ресурсів.

Капітал як ресурс тривалого використання. Особливості ринку капіталу. Поняття позичкового проценту. Дисконтування.

Прийняття фірмою інвестиційних рішень: основні правила.

Економічна і земельна рента. Попит та пропозиція на землю. Ціна землі.

Підприємницькі здібності як фактор виробництва. Економічний прибуток. Концепції прибутку.

Тема 16. Загальна рівновага та економічна ефективність.

Аналіз загальної рівноваги. Система рівнянь загальної рівноваги.

Ефективність обміну. Крива контрактів. Ефективність за Парето.

Ефективність виробництва. Крива виробничих можливостей.

Загальна рівновага та економіка добробуту. Критерії оцінки добробуту.

Тема 17. Інституційні аспекти ринкового господарства.

Правові засади ринкового господарства.

Права власності та їх структура. Форми власності.

4. Розподіл навчального часу по розділах, темах та видах навчальних занять

Розділи, теми занять	Усього годин	Вид занять					Само- стійна робота
		Лекції	Прак- тичні	Конт- рольні	Залік	Іспит	
I курс, 2 семестр							
Модуль №1 «Теорія споживчої поведінки та теорія виробництва»							
Тема 1. Предмет і метод мікроекономіки	9	2	2				5
Тема 2. Теорія поведінки споживача	9	4					5
Тема 3. Ординалістська теорія поведінки споживача	10	2	2				6
Тема 4. Моделювання поведінки споживача на ринку товарів	10	2	2				6
Тема 5. Мікроекономічна модель підприємства	12	4	2				6
Тема 6. Витрати і результати виробництва	10	2	2				6
Тема 7. Попит і пропозиція, їх взаємодія	14	6	2				6
Тема 8. Еластичність попиту та пропозиції.	10	2	2				6
Модульний контроль №1	2		2				
Модуль №2 «Теорія ринків»							
Тема 9. Ринок досконалої конкуренції	10	4					6
Тема 10. Монопольний ринок	10	2	2				6
Тема 11. Монополістична конкуренція	10	2	2				6
Тема 12. Олігополія і стратегічна поведінка	12	4	2				6
Тема 13. Загальна характеристика факторних ринків	10	2	2				6
Тема 14. Ринок праці	10	2	2				6
Тема 15. Ринок капіталу та природних ресурсів	12	4	2				6
Тема 16. Загальна рівновага та економічна ефективність	8	2	-				6
Тема 17. Інституційні аспекти ринкового господарства	10	2	2				6
Модульний контроль №2	2		2				
Итого	180	48	32				100

4. Перелік контрольних робіт

Семестр	Номер та назва контрольної роботи	Кількість годин
2	1. “Вхідна” контрольна робота	0,3
	2. «Модульна» контрольна робота № 1 (1-8 теми)	2
	3. «Модульна» контрольна робота № 2 (9-17 теми)	2

5. Інформаційно – методичне забезпечення

Основна література:

1. Шаша Л.І. Мікроекономіка: Навчальний посібник для іноземних студентів – Харків: НТУ «ХП», 2001.

2. Вечканов Г. С. Микроэкономика : учеб. пособие / Г. С. Вечканов, Г. Р. Вечканова. - СПб. : Питер, 2003. - 368 с.

3. Гальперин В. М. Микроэкономика : в 2-х т. / В. М. Гальперин, С. М. Игнатъев, В. И. Моргунов ; ред. В. М. Гальперин. Т. 1. - СПб. : Экономическая школа, 2002. - 350 с.

4. Долан Э. Д. Микроэкономика / Харьковский политехнический ин-т, нац. техн. ун-т. - СПб. : Литера плюс, 1997. - 448 с

5. Емцов Р. Г. Микроэкономика : Учебник / Харьковский политехнический ин-т, нац. техн. ун-т ; МГУ им. М. В. Ломоносова. - М. : ДИС, 1997. - 317 с.

6. Корнейчук Б. В. Микроэкономика. Тесты. Задачи. Решения : учебное пособие / Б. В. Корнейчук, Л. Г. Симкина. - СПб. : Питер, 2002. - 218 с.

7. Микроэкономика : учебник / Е. Б. Яковлева [и др.] ; общ. ред. Е. Б. Яковлева. - 6-е изд. - М. ; СПб. : Поиск, 2003. - 358 с.

8. Пиндайк Р. С. Микроэкономика = Microeconomics : учебник / Р. С. Пиндайк, Д. Л. Рабинфельд. - 5-е изд. - СПб. : Питер, 2002. - 608 с.

9. Симкина Л. Г. Микроэкономика : Учеб. пособие / Л. Г. Симкина, Б. В. Корнейчук. - 2-е изд. - СПб. : Питер, 2003. - 432 с.

Додаткова література:

1. Фомина М.В. Микроэкономика: основы теории и практикум : Учеб. пособие / М. В. Фомина, ; Донецкий гос. ун-т экономики и торговли им. М. Туган-Барановского. - Х. : ИНЖЕК, 2005. - 280 с.

2. Гальперин В. М. Микроэкономика : в 2-х т. Т. 2 / В. М. Гальперин, С. М. Игнатьев, В. И. Моргунов ; общ. ред. В. М. Гальперин. - СПб. : Экономическая школа, 1999. - 503 с.

3. Емцов Р. Г. Микроэкономика : Учебник / Харьковский политехнический ин-т, нац. техн. ун-т ; МГУ им. М. В. Ломоносова. - М. : ДИС, 1997. - 317 с

4. Микроэкономика : Учебник / Под ред. Е. Б. Яковлевой. - 5-е изд. - М. ; СПб. : Поиск, 2002. - 367 с.